

ВЕНЕРА У МИТОЛОГИЈИ ЈУЖНИХ СЛОВЕНА

АЛЕКСАНДРА БАЈИЋ

Друштво за археоастрономска и етноастрономска истраживања

„Влашићи“, Београд

E-mail: aleksandra.bajic@gmail.com

Резиме. У раду је тестирана хипотеза да народно литерарно стваралаштво балканских Словена може да представља добар и поуздан извор за изучавање њихове предхришћанске религије и митологије. Како религија и митологија по правилу укључују и схватање света у одређеној култури т.ј. космологију, у истим изворима се могу потражити и знања и схватања о небу и небеским телима и начин на који су та схватања уграђена у митове и обреде. У конкретном случају, испитано је место планете Венере у предхришћанској религији балканских Словена.

УВОД – митологија, космологија и женски принцип

Из најдавнијих праисторијских времена палеолита, наследили смо стеатопигичне статуете, данас популарно назване Венерама. Облине њихових камених или коштаних тела су доведене у везу са плодношћу и прастаром људском чежњом за обиљем хране и тоpline. Одатле директан асоцијациони низ води до представе МАЈКЕ, како оне земаљске, „моје мајке“, тако и оне космичке, „Велике Мајке“, која је родила и однеговала све што постоји. Тако схваћена, мајка постаје један архетип, са више међусобно повезаних значења.

Представа „моја мајка“ стоји у корену свих осталих представа „Велике мајке“. Њен значај није потребно даље објашњавати јер свако на њу може да пројектује доживљај своје сопствене мајке и утка своје, појединачно искуство, стечено током одрастања. Збир тих појединачних представа ће имати много заједничких елемената, који ће обликовати представу „Велике мајке“.

У палеолиту, Месец је сматран регулатором земаљских процеса: време је мерено према његовим фазама, које данас називамо синодичким Месечевим циклусом. Фаза пуног Месеца је сматрана предусловом за плодност, фаза тамног Месеца је била време сексуалног уздржавања, дакле неповољна за

активности чији је циљ плодност (Knight, Cris, 1987). Не може се доказати, али изгледа сасвим могуће да су праисторијске фигурине, данас назване Венерама, заправо представе Велике Мајке у лику Месеца (Луна), највероватније оног пуног, имајући у виду заокружено тело. Тако би Велика Мајка регулисала понашање будућих земаљских мајки (и очеве).

Са доласком неолита (са земљорадњом и сточарством), представа Велике Мајке се обogaћује: она постаје Велика Мајка Земља, која у хијерогамији са Сунцем зачиње и рађа плодове земље, биљке, животиње и људе, дајући обиље. Али, за плодност земље, Сунце није довољно: неопходна је вода, која може доћи са Земље, као вода извора, потока и река, али и са неба, као атмосферска вода, киша. Како се старија веровања тешко потпуно бришу из свести људи, Велика Мајка у овом тренутку има свој лик Велике Мајке Земље, али и Велике Мајке Месец (којој се додељује власт над водама).

Најразвијеније културе бронзаног доба налазе начина да изградњом монументалних иригационих система, састављених из канала и акумулација, загосподаре токовима вода, које ће ставити у службу земљорадње и сточарства. Готово да није потребно посебно помињати обимне хидро-регулационе системе пронађене у градовима културе долине Инда или оне у Месопотамији. Културе бронзаног доба су јасно патрицентричне: Месец у неким од њих губи своју женску природу, па у Месопотамији постаје Бог, по имену Намму-Суен. Тако, Велика Мајка Земља добија новог партнера, божанство олује и грома, у чијој је компетенцији, уз небеску ватру (гром) и небеска вода, киша. Компетенција над плодношћу припада и новој Богињи, Инани (или Иштар), којој се приписује власт над сексуалним односима, који су предуслов сваке плодности. Нова Богиња је персонификована планета Венера, чије се „понашање“ на небу помно посматра и бележи. Велика Мајка добија још једну одредницу: седам сумерских таблица о Постанку света именују Тиамат, Богињу Хаоса, као примордијалну Велику Мајку, од које ће настати све што постоји.

У старом Египту, уочавају се неке друге промене: Нут (небо) постаје Богиња док Шеб (Земља) постаје Бог.

Укратко, Велика Богиња Мајка је замишљена као:

1. ХАОС (као Тиамат)
2. МЕСЕЦ (Као Артемида или Дијана или Потниа Терон-Мајка животиња)
3. ЗЕМЉА (као Геа, мајка Богова и Титана или као Кибела, мајка Богова и градова)
4. ВЕНЕРА (као Инана или Иштар или Астарте)

На први поглед, чини се да Хаос (Тиамат) некако не спада у овај скуп (или логички низ), јер су сви остали чланови скупа небеска тела. Ипак, Хаос, као супротност организованом Космосу, схваћен као прародитељка Космоса, заправо га употпуњује.

Човек не може да функционише у хаосу. Потребан му је какав-такав ред, који може да влада само у уређеном Космосу, који је рођен из Хаоса. Ред омогућава да човек преживи, развије своје потенцијале и контролише свој страх. Потребно му је схватање света, космологија, да би направио ред у својим мислима и осећањима.

Рекосмо да су сви остали аспекти Велике Божиње Мајке, осим Хаоса, персонификована НЕБЕСКА ТЕЛА¹. Тиме смо дошли до првих посматрања неба и небеских тела, као најупадљивијег извора правилности и реда. Данас се може доказивати да је посматрање неба започето још у време палеолита, када су већ биле познате Месечеве фазе, које чине циклус, који се данас назива синодичким, и управљале многим аспектима живота људи. Већ неолит доноси знања о дневном и годишњем привидном кретању Сунца (које постаје Бог), заједно са детаљнијим знањем о привидном кретању Месеца – знање о његовим хоризонтским границама, које се понављају у циклусу од 18.6 година, у тесној вези са циклусима у току којих се јављају помрачења Сунца и Месеца. Убрзо и Месец, који је до тада био Божиња, постаје Бог. Бронзано доба доноси знања о привидном кретању планете Венере, која је најсјајније небеско тело после Сунца и Месеца.

ВЕНЕРА У МИТОЛОГИЈИ ЈУЖНИХ СЛОВЕНА

Наслов овог поглавља звучи готово јеретично. Уврежено је схватање да је предхришћанска митологија Јужних Словена недовољно истражена а њени извори недовољно сачувани и контрадикторни. Балкански Словени су покрштени између 9. и 12. века, најпре племство, потом народ. Али, народ је конзервативан, спреман да прими ново, али и да чува старо. Чести ратови чине да се људи са сетом сећају старих времена и Богова. У њихово хришћанство уграђени су многи елементи старе религије, сачувани до данас.

Старија литература о народном знању о небеским телима се своди на пар књига и неколико етнолошких и студентских истраживачких радова. Најеминентнији српски истраживачи фолклора и митологије Јужних Словена, Веселин Чајкановић и Сретен Петровић, нису се много бавили народном космологијом. У последњих неколико година, настају значајни радови Ђоре Ценева и Никоса Чаусидиса из Македоније и Витомира Белаја из Хрватске, али се ни један од њих није бавио народним знањима о планети Венери. Ипак, постоји велики корпус народног литерарног стваралаштва, у главном забележен у 19. веку, у ком се и данас могу тражити трагови народних знања и веровања о небу. Постоји и обимна етнографско-етнолошка литература, која, истини за вољу, није центрирана на народну предхришћанску космологију, али која ипак садржи извесну количину података који се односе на ту тему.

---

¹ Овде треба да нагласимо да постоје и веома важне Божиње, које нису персонификације небеских тела.

Сва ова доступна литература, колико је ауторки овог рада познато, осим мањих фрагмената, није преведена ни на један од светских језика, па је недоступна истраживачима изван Балкана.

Обим овог рада не дозвољава ширу анализу расположивог материјала: биће коментарисано поглавље из књиге Ненада Ђ. Јанковића, астронома, о Венери у народној религији Срба и прегледано неколико народних песама, српских, хрватских и бугарских, које се односе на планету Венеру. Укупан број таквих песама није много већи од броја оних, које су поменуте у овом раду.

Ненад Ђ. Јанковић (Јанковић, 1951, стр. 117-124) наводи да су за Венеру постојала многа народна имена: када планета излази пре Сунца, називали су је Даница и то је њен најчешћи али не и једини назив. Звали су је и Зорњача. Према Дарини Младеновој (2006, стр. 52-53), код Бугара је називана Деница, Зора или Зорница, јер се појављује на истоку у зору, пре Сунца, да би, након његовог изласка, избледела на дневној светлости. Када се Венера појављивала увече, на западу након заласка Сунца, Срби и Хрвати су је звали Вечерњача или Сјајница или Овчарица. Ово последње је, према Ненаду Ђ. Јанковићу, зато што је опомињала овчаре да би, у време њеног појављивања на небу, морали да затворе своје овце у торове, како би биле безбедне. Бугари су је називали Големата „звезда“ или Вечерната „звезда“.

Јанковић се пита да ли су балкански Словени знали да су Даница и Вечерњача једно исто небеско тело. Налази одговор на то питање у још једном имену за Венеру, а то је Преодница, јер прелази (преоди) са једне стране неба на другу (са истока на запад и обрнуто) а да се никада не могу видети и њен излазак и залазак у току истог дана. Ово зато што је њена максимална угаона удаљеност од Сунца (елонгација) око 47° , чешће се може видети на значајно мањој удаљености, све до минималне од око 15° . Када је ова угаона дистанца још мања, не може се видети уопште, јер је небо сувише светло. Аутор сматра да ово име сведочи да је некада међу балканским Словенима постојало знање да су Даница и Вечерњача један исти небески објекат, али да то знање у народним песама није чврсто фиксирано јер су их, у време када су песме записане, све чешће преносили (обредни) певачи са недовољним астрономским знањем. Тада су већ увелико постојали црквени и цивилни календари. Народ више није морао да се ослања на сопствена знања о небу и небеским телима како би мерио проток времена, као што је то морао у време турске окупације.

Венера је увек у близини Сунца, те би се очекивало да то буде и у митовима, као Сунчева супруга или сестра.

Однос Венере са Месецом је нешто компликованији: У време када излази Даница (на истоку) у њеној близини може бити само Месец у фази опадајућег српа. Пун Месец ће бити близу свог заласка, на западу. Тако, када народна песма каже: „Звезда тера Месеца, за гору га затера“, то може да означава баш ову ситуацију, јер појава Данице „тера“ пун Месец са неба. Симблично, Даница и пун Месец су „у свађи“. Јанковић налази песму, која

описује овакву свађу у Петрановићевој збирци (*Женске народне пјесме*, књ. 1, песма бр. 5).

Даница је карала Мјесеца:
„Бе си био, мој сјајан Мјесече,
Где си био, где си дангубио?...“

Ови стихови могу да имају и другачије тумачење: астрономски гледано, веома танак (млад) растући срп („млад Месец“) претходне ноћи није био видљив на небу, па Даница из песме има право да се забрине. Али, ово може бити под сумњом, јер су Даница и млад Месец увек на супротној страни неба – Даница на истоку а млад Месец на западу.

У време када се појављује Вечерњача (на западу) у њеној близини може да буде растући, „млад“ Месечев срп (пре прве четврти). Тако, Вечерњача може симболично да буде „сестрица младог Месеца“.

Исто тако, „сестрица“ може и да жени свога „младог“ брата, што је забележено у две песме из збирке Вука Караџића (*Женске народне пјесме*, књига 1, песме бр. 230 и 231):

Радује се звијезда Даница:
„Оженићу сјајнога Мјесеца,
Испросићу Муњу од облака....“

Ове привидне противречности у песмама могу да буду помирене, ако и народни песник и његова публика знају да су Даница и Вечерњача једно исто небеско тело.

Одавно су истраживачи словенске митологије уочили да у народном литерарном стваралаштву јужних Словена постоје “елементи мита”. Ти “елементи” понекад нису ситне честице, на против, у неким песмама су се очували значајни делови паганских митова. Сасвим ретко, поменуто је и име предхришћанског божанства, па и неки његови атрибути. Таква је бугарска народна песма (*Българско народно творчество*, 1963, књига 6. стр.103):

ПЕСМА ВИДУ

Засвирала два овчара:
“Виде² ле,

² Вид је балканско име Световида (или Свантевита или Свантевида), врховног божанства Балтичких Словена. О том божанству постоје исцрпни историјски извори (Сахон Граматикус, *Дела Данаца (Gesta Danorum)* и Хелмхолд фон Бозау, *Словенска хроника (Chronica Slavorum)*). Коришћен је превод делова ових текстова на Српски језик Растка Костића, објављен у његовој књизи *Пад Арконе и сумрак словенског паганизма*) Име Вид је ретко директно поменуто у народним песмама балканских Словена, мада га ипак има. У једној се појављује под именом Вид Жеравица, у другој као Вид Даничић, у оба случаја јасно асоцира на Сунце. Боље се сачувало у топономастици и ономастици, о чему је опширно писао Сретен Петровић, један од најзначајнијих савремених истраживача предхришћанске митологије Срба.

Момни ле,
Кулади ле!"
Два овчара, два другара,
Крај Видова равна двора,
С два кавала³, два јудурма⁴, 5
Да изађе лепи Виде.
Не изађе лепи Виде,
Већ његова невестица,
Па погледа горе, доле,
Она виде два овчара, 10
Где свирају два кавала,
Два кавала два јудурма,
Па се назад поврнула:
"Ајд' изађи, калин' Виде,
Да ти видиш два овчара, 15
Два овчара, два другара,
Где свирају два кавала,
Два кавала, два јудурма,
Крај тих наших белих двора!"
Тад изађе лепи Виде: 20
Пулије му ситне звезде,
На грудима – јасно Сунце,
На плећима јасни Месец.
Пак огреја земљу, небо,
Земљу, небо, гору, воду, 25
Три планине, сива стада,
Овчаре на ливадама,
Ергене на чардацима,
невестице на чесмама,
Младе моме с погачама, 30
Старе бабе код огњишта,
А и старце по крчмама.
Он наздрави свакој кући:
"Од Бога вам добро здравље."

³ Кавал је народни дувачки музички инструмент, свiran на истоку Србије и у Бугарској, у сточарским крајевима. У Бугарској има и обредну улогу.

⁴ Реч „јудурм“ је турцизам, значење би се могло дати само описно, као „добро усаглашено“ или „добро наштимовано“ или „сазвучно“ или „у садејству“. Реч (данас) има и негативну конотацију, када се користи онда када група људи синхронизовано и организовано обавља неку криминалну делатност, на пример крађу. Управо зато што је реч стара, страна и изишла из употребе, остављена је у преводу таква каква јесте. Објашњење речи добили смо од Светлозара Рулинског, сарадника из Бугарске.

Други стих нам јасно каже да је ово обредна, коледарска (кукерска) песма, јер напев садржи „куладе, ле“. Да је песма српска, тај напев би гласио „коледо!“ или „Ој коледо!“ Коледарске песме се певају око Божића, када дани полако почињу да бивају све дужи, након краткодневице. Атрибут “калин” (Виде) асоцира на женску обредну поворку калинарки⁵, која је у исто време пролазила селима и певала своје, “калинарске” песме. Исти атрибут има и симболично значење “младожења”, јер је калина (лат. *Ligustrum vulgare*) обредна сватовска биљка, како код јужних тако и код источних Словена (Руса⁶).

Последњи стих помиње Бога, али не каже тачно ког. Зато, ова песма може да буде један религијски синкретизам, покушај мирења старе словенске вере са новом а може да буде и сасвим чист остатак старе вере, јер је Вид јасно именован а његово “наздрављање” може да представља и његов сопствени благослов свакој кући. Песма јасно каже да Вид ГРЕЈЕ, што је први директан доказ његове соларне природе, уз „јасно Сунце“ на грудима.

Вид је у очигледној вези са небом: Сунце је на његовим грудима, звезде су пулије (украсна дугмац) на његовом оделу, Месец му је на плећима. Видов ИЗЛАЗАК греје народ, стада, гору, воду, земљу, небо... Шта би, осим Сунца, могло све то да греје? Песма чак помиње ТРИ ПЛАНИНЕ, што нас подсећа на три брда⁷, која су често постојала поред словенских светих места, као и на бројне планине на Балкану које се зову Триглав или Троглав. Свирка двојице пастира са почетка песме звучи као део обреда или молитва за излазак соларног божанства. Али, на њихову молитву, Сунце (Вид) не излази одмах, најпре излази његова невеста. Ко би могла да буде та невеста? Ко (или шта) излази на истоку пре Сунца? Наравно, то је “звезда” Даница, Даница или Зорница, како народ на Балкану назива планету Венеру. Да би смо били сасвим сигурни, прочитаћемо једну српску народну песму, из збирке Јаше Продановића (1925, *Женске народне пјесме*, песма бр. 314) :

Девојка је Сунцу говорила:
 “Јарко Сунце, љепша сам од тебе!
 Ако ли се томе не верујеш,

⁵ Обичај је до скоро био сачуван код Срба на Косову и Метохији. Обредну поворку су чиниле девојке, од којих је једна била маскирана као невеста, а две као старци, са дугим белим брадама. Остале учеснице обреда су биле без маски. (Кулишић, Ш; Петровић, Петар, Ж; Пантелић, Никола: (1998) *Српски митолошки речник*, Етнографски институт САНУ, Београд, стр. 235).

⁶ *Толковъи словарь живого великорусского языка* Владимира Даља: (1883-1886), Общества любителей российской словесности, Москва (Том 2, калина).

⁷ Биографи Ота Бамбершког, Ебо, Херборд и неименовани монах из манастира Прифлингер, описују град Волин, који се налазио у подножју ТРИ БРДА, на највишем од тих брда се налазио храм Триглава, словенског божанства са три главе. Три брда код нордијског светилишта у Упсали, описује Сакс Граматик, а могу се видети и данас. Простор светилишта је и данас у облику круга.

Ти изађи на то равно небо,
Ја ћу изаћ' у гору, на воду!"
Кад је јутро ведро освануло,
Излазило на небо Сунашце,
А ђевојка за гору на воду.
Угледа је лијепо Сунашце,
Угледа је кроз јелово грање,
Колик' се је ашик учинило,
Трипут се је Сунце заиграло,
Па одвуче лијепу ђевојку,
Да је узме себи за љубовцу,
Од ње поста звијезда Даница.

Ово није једина песма у којој се тврди да је соларно божанство ожењено "звиздом" Даницом. Постоји и песма из Далмације (Хрватске народне пјесме, Књ. Vuk St. Karadžić, *Život i običaji naroda srpskoga*⁸ (1867) Dostupno na internetu, песма бр. 327), у којој се можда појављује и име Перуна (Пере), словенског Бога грома:

Јидрило дриво низ море,
На њему ПЕРЕ војвода;
На Перу танка кошуља,
Тања од листа макова,
Гушћа од листа наранче.
Мајка ми Перу говори:
„Одкле ти, Пере, кошуља?“
А Пере њојзи казује:
„Када се СУНЦЕ женило,
Пресвитлом звиздом Даницом,
Ја сам јој био за кума.
Ја сам јој прстен дарива'
У ком су Сунце и Мисец,
А она мени дарива
Танену ову кошуљу.“

Ето, сада нам се чини као да смо решили некакав систем једначина са две непознате (вредности). Схватили смо да је Вид (Световид) исто што и Сунце т.ј. соларно божанство, а да је његова митска супруга персонификована „звезда“ Даница. Прва песма нам је јасно показала прву тврдњу (Вид = Сунце) и указала нам на постојање његове митске супруге, а онда су нам друге две песме откриле њен идентитет (супруга Вида или Световида = „звезда“ Даница). „Понашање“ те супруге је астрономски коректно. Да ли су

---

⁸ Vuk St. Karadžić, *Život i običaji naroda srpskoga* (1867) Dostupno na internet: <https://sr.wikisource.org/sr-ec>

ове песме (крупни) делови основног мита о небеској природи соларног Бога и његове супруге?

Знамо да су људи веома давно препознали Сунце као извор живота. Многи древни народи су имали своје соларне Богове. По томе, Словени не би били никакав изузетак.

Намећу се и нова питања: какве су се песме певале ако, у време Божића, Венера није била видљива као Даница, већ као Вечерњача? Какве су се певале ако није била видљива уопште? На крају, да ли је могуће да четири лика Световида (Вида) имају само једну супругу? Наравно, није могуће истражити све одједном, доћи ће и та питања на ред.

Да је тачно и оно што су рекли католички мисионари у Померанији и Полабљу, да је Вид (Световид) Бог рата, уверава нас још једна српска коледарска песма, из збирке Вука Караџића (1867, *Живот и обичаји народа српскога*, стр. 7 и 8), која директно помиње Вида и његову невесту:

Војевао бели Виде, Коледо,
Три године с клети Турци,
А четири с црни Угри.
Када Виде с војске дође,
Седе Виде да вечера.
Стаде громот, стаде тропот,
Око двора Видојева.
„Изић’ љубо те погледај,
Шта је громот, шта је тропот,
Око двора Видојева!“
Кад изађе верна љуба,
Коњи му се копитају,
Радују се господару,
Што је скоро с војске дош’о.
И голуби с крил’ма бију,
Радују се господару,
Што је скоро с војске дош’о.

И у овој песми, која је коледарска као и она бугарска, коју смо мало пре прочитали, Видова љуба (Венера као „звезда“ Вечерњача), појављује се да погледа шта се дешава. Вид оправдано неће изаћи, јер је управо сео (зашао) и вечера – цео догађај се одиграва увече.

Вид је ратник, три године ратује са једним непријатељем, четири са другим. Овим бројевима је можда наговештено тројство али и кватернитет. Још је Питагора знао да тројство симболише хармонију а кватернитет целовитост т.ј. Космос.

Коњи су, према Саксу Граматику, уобичајени атрибут Световида (Вида) и због тога су поменути у овој песми. Символика коња је тесно повезана са Сунцем још од бронзаног доба. О томе постоје веома убедљиви научни

радови. Голубови (као и све птице) симболишу душе, како душе живих, тако и душе предака.

Тако смо добили и податак да је Вид у јасној вези са Сунцем, да је божанство рата, да је „господар душа“, да је истовремено троједан и четвороједан. Венера је, наравно, у близини.

Ова песма даје за право Ненаду Јанковићу: изгледа да су балкански Словени стварно знали да су Даница и Вечерњача једно исто небеско тело: У бугарској песми о Виду, коју смо прву прочитали, Сунчева невеста је јасно Даница. У овој последњој, она је персонификована Вечерњача.

СИМБОЛИКА И ДИВИНАЦИЈА

Ако је „звезда“ Даница супруга врховног божанства, очекујемо да су се и супруге земаљских владара симболично идентификовале са њом. Песма из збирке Јаше Продановића, забележена у Славонији (Продановић, 1925, песма бр. 335, стр. 239), говори управо о томе:

Санак снила царица госпођа,
да се ведро небо проломило,
сјајан Мјесец на земљицу пао,
а звезде крају прибегнуле,
сам' Даница остала самица.
Што је снила, све је погодила:
Што се ведро небо проломило,
то су цару разрушени двори;
што је Месец на земљицу пао,
то царева погубљена глава;
што звезде крају прибегнуле,
то царевице остале сироте;
што Даница остала самица,
то царица била удовица.

Овде ћемо се свакако сетити да је Венера у Месопотамији називана „светла краљица неба“ и била персонификована као богиња Инана. И тамо су постојале соларне и лунарне династије овоземаљских владара. За оне прве, помрачење Сунца је сматрано лошим предзнаком по династију, за оне друге, то је било помрачење Месеца.

МОЛИТВА

Ако је планета Венера код балканских Словена била персонифована као божанство, очекивало би се да јој се упућују молитве. Следећа песма из збирке Вука Караџића (Караџић, 1881, репринт 1989, књ. 1, песма бр. 224) говори управо о томе:

Рано рани ђевојчица
и Даницу вјерно моли:
„О Данице, о сестрице,
подај мени свјетлост твоју,
да наресим младост моју...

Молитва ове девојке ће бити услышена у наставку песме.

Постоји слична бугарска народна песма (*Българско народно творчество*, књига 2, стр. 447):

Дена из двора иђаше
и ситне сузе ронише
а према небу гледаше.
На небу сија Зорница.
Дена Зорници казује:
„Зорнице, мила сестрице,
ти тако рано излазиш,
и свашта јасно погледаш,
и горе, сестро, и доле.
Да ли си видела, Зорнице,
мог љубљенога Николу,
Николу, младог војводу?...

У даљем току песме, Зорница ће јој одговорити и потанко испричати све што зна о реченом младом војводи. Дена или Деница је име девојке али и друго бугарско име за Зорницу (Даницу).

Постоји и трећа, слична песма, забележена у часопису *Босанска вила* (1886. XXIV, стр. 381):

О звјездице, моја Преоднице,
Преодила с' небо и земљицу:
Јеси л' била до Будима града?
Јес' видила будимског Стевана?
Спрема ли се Стево у сватове?...

У све три песме, „звезда“ Даница (Зорница) или Преодница је јасно персонификована и могу јој се упућивати молитве, на које се очекује одговор. Није нађена ни једна песма где се Даница (Зорница) или Преодница обраћа мушка особа, што указује на могућност да је код балканских Словена она била схваћена као заштитница жена.

Постоје и неколико песама, које једноставно казују у које се доба ноћи одвија радња песме. Једна од таквих је записана у Хрватској (*Хрватске народне пјесме*, Књига 1, песма бр. 53)

Јоште није зора забјелила,
Ни Даница лишцем промољела,
Ни Влашићи небо припјешили.
Птица пјевац крилом ударила:
Прилипу се отворише врата...

Ове песме доказују да је небо често и пажљиво посматрано.

ЗАКЉУЧАК

Извори за проучавање митологије Јужних Словена очигледно постоје. У оквиру тих извора могу се тражити (и налазити) и знања и веровања о небу и небеским телима и устројству света. Треба их поново прегледати у светлу нових сазнања археоастрономије и етноастрономије. Уз пуну свест о језичкој баријери, не можемо да се надамо помоћи страних истраживача – већина извора им није доступна. Све четири песме, које су анализирани целе, сагласно виде планету Венеру као супругу врховног соларног божанства, последње четири указују на веровање да она шаље пророчанске снове и одговара на молитве.

Ненад Ђ. Јанковић је приметио да постоје и песме које Даницу дефинишу као „Сунчеву сестрицу, Месечеву првобратучеду“. Оваква митолошка одредница никако не искључује могућност да је она и Сунчева невеста, јер у митологији није реткост да се врховно божанство жени својом сестром (грчки пар, Зевс и Хера, као и египатски Шеб и Нут, су истовремено и брат и сестра и брачни пар).

Пошто словенско соларно божанство, Вид, има четири главе, т.ј. четири своја аспекта или еманације, могуће су и друге божанске партнерке.

Астрономски односи планете Венере са другим небеским телима се мењају у току времена, чиме често могу да се објасне и одређене „контрадикције“ између тврдњи у различитим песмама.

Може се испитати и када се у току године дешава божанска свадба (или хијерогамија) јер се многе народне песме балканских Словена баве свадбама различитих јунака, нарочито оне епске, али и многе лирске, записана је велика група свадбарских песама. То је свакако тема за неко будуће истраживање.

Литература

Примарни извори:

Босанска вила, часопис за књижевност: 1886, Сарајево, бр. XXIV децембар.

Българско народно творчество: 1962, Български писател, Софија, (Књига 2 и 6).

Женске народне песме, антологија: 1925, приредио Јаша Продановић, Издавачка књижарница Геце Кона, Београд.

Караџић Вук Ст.: 1841, *Српске народне пјесме*, репринт Нолит, Београд, (1989) (Књига 1, Женске народне пјесме)

Караџић Вук Ст.: 1867, *Живот и обичаји народа српскога*, Доступно на интернету.
хттпс://ср.викисоурце.орг/ср-еџ.

Петрановић Богољуб: репринт 1989, *Српске народне пјесме из БиХ*, Свјетлост,
Сарајево (*Женске народне пјесме*, књ. 1).

Хрватске народне пјесме: 1909, Уредио Никола Андрић, Матица Хрватска, Загреб,
(Књига I).

Секундарни извори:

Владимира Даль: 1883-1886, *Толковий словарь живого великорусского языка*,
Общества любителей российской словесности, Москва.

Јанковић Ненад Ђ: 1951, *Астрономија у предањима, умотворинама и обичајима
Срба*, Одељење за друштвене науке САНУ, Београд.

Knight Chris: 1987, *Blood Relations – Menstruation and the Origins of Culture*, Thesis
submitted for the degree of Doctor of Philosophy University College London; available
online:

http://radicalanthropologygroup.org/sites/default/files/pdf/pub_chris_thesis.pdf

Костић Растко: 2009, *Пад Арконе и сумрак словенског паганизма*, Атос, Београд
(превод на српски језик поглавља која се односе на Словене која су написали:
Сахон Граматикус: *Дела Данаџа (Gesta Danorum)* и Хелмхолд фон Бозау,
Словенска хроника (Chronica Sclavorum))

Кулишић Шпиро, Петровић Петар Ж, Пантелић Никола: 1998, *Српски митолошки
речник*, Етнографски институт САНУ, Београд

Младенова Дарина: 2006, *Звездното небе над нас – етнолингвистично изследване на
балканските народни астроними*, Академично издателство Проф Марин Дринов,
Софија.

Петровић Сретен: 2004, *Српска митологија у веровању, обичају и ритуалу*, Народна
књига и Алфа Невен, Београд.

VENUS IN THE MYTHOLOGY OF THE SOUTHERN SLAVES

The paper tests the hypothesis that the folk literary creation of the Balkan Slavs can be a good and reliable source for studying of their pre - Christian religion and mythology. Since religion and mythology, as a rule, include and the understanding of the world in a certain culture, i.e. cosmology, in the same sources one can look for knowledge and perceptions about the sky and celestial bodies and how these perceptions are embedded in myths and rituals. In this particular case, the place of the planet Venus in the pre-Christian religion of the Balkan Slavs was examined.